

VAD ÄR CBD?

TORBJÖRN EBENHARD

Under 1980-talet väcktes tankar om behovet av internationellt samarbete för att bevara hotade arter och naturliga ekosystem. Under ledning av FN:s miljöorgan United Nations Environment Program (UNEP) startades diskussioner om ett nytt internationellt avtal som både skulle bidra till att bevara det som nu började kallas biologisk mångfald och reglera hur kostnader och nyttor kopplade till bevarande och nyttjande av biologiska resurser skulle kunna fördelas rättvist mellan länderna. I maj 1992 fanns en färdig text till en ny konvention, som antogs vid ett mellanstatligt möte i Nairobi. Vid FN:s stora miljökonferens i Rio de Janeiro öppnades sedan för parterna att skriva under. I december 1993 trädde konventionen i kraft.

Konventionen om biologisk mångfald (CBD) är ett avtal som slutits mellan stater inom FN-systemet.¹ Alla världens länder är med (193 st av 195), utom Vatikanstaten och USA. Konventionen har tre huvudsakliga syften: att bevara biologisk mångfald, att nyttja biologisk mångfald på ett hållbart sätt och att rättvist fördela nyttan som uppstår vid nyttjande av genetiska resurser.

CBD införde nya koncept och finansieringsinstrument

CBD införde en rad nya koncept som har förändrat hur världens länder förhåller sig till biologisk mångfald, inte minst genom konceptet *biologisk mångfald* (se ruta). Det hållbara nyttjandet, en landskapstäckande ekosystemansats i genomförandet, sektorsansvaret och sektorsintegreringen (numera ofta kallat *mainstreaming* av biologisk mångfald) och försiktighetsprincipen blev viktiga nya koncept. CBD ändrade

1 CBD-sekretariatet, 2021.

Vad är biologisk mångfald?

CBD:s definition lyder: "Biologisk mångfald är variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem." Detta är ingen exakt vetenskaplig definition, utan snarare en beskrivning av ett övergripande koncept som är tänkt att fungera för politiker, myndigheter, företag och samhället i stort. Biologisk mångfald kan uttryckas och mätas i ett otal olika storheter och mått, och CBD har inte bestämt vilket sätt som är korrekt, utan det måste alla olika aktörer själva avgöra, för att passa de mest skiftande sammanhang. Kritiker har hävdat att begreppet biologisk mångfald är besvärligt eftersom det betecknar något abstrakt, en variationsrikedom, inte något konkret, som generna, arterna eller ekosystemen som sådana. I praktiken används dock begreppet dualistiskt: det avser både variationsrikedomen och de olika konkreta komponenter som uppvisar en sådan variationsrikedom.

också på de globala reglerna för tillträde till genetiska resurser och för hantering av bioteknik, som nu hanteras i två olika underavtal, Nagoyaprotokollet och Cartagena-protokollet. CBD var också först med att erkänna betydelsen av lokal och traditionell kunskap för att tillsammans med vetenskap ge en konventionsarbetet en fast kunskapsgrund.

CBD har också betraktats som en ”biståndskonvention”, eftersom den delvis är till för att gynna överföring av resurser, kunskap och teknik mellan länder. Många av de stater som var med i förhandlingarna som ledde fram till konventionen var inte beredda att underteckna ett avtal om att bevara biologisk mångfald, med mindre än att rikare länder skulle vara med och betala för detta. FN inrättade därför en global miljöfond, Global Environment Facility (GEF)², som utgör CBD:s ”finansiella mekanism”.

Hur beslut tas inom CBD

CBD betecknas som en ramkonvention, vilket betyder att konventionstexten som sådan är mycket generell³, utan detaljerade regleringar om vad parterna ska göra. Mer konkreta åtgärder fastläggs istället genom beslut vid partsmöten (*Conference of the Parties*, COP), som hålls vartannat år, och genom tioåriga strategier med globala mål för vad som ska uppnås under perioden. Alla beslut vid partsmöten bereds i två underorgan, ett för vetenskaplig rådgivning (*Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice*, SBSTTA) och ett för genomlysning av hur beslut ska kunna genomföras av parterna (*Subsidiary Body on Implementation*, SBI).

CBD:s senaste tioåriga strategi löpte ut år 2020, det år då de 20 så kallade Aichi-målen för biologisk mångfald⁴ skulle vara uppnådda. Aichi är namnet på den japanska prefektur där staden Nagoya ligger, som var värd för CBD:s tionde partsmöte under vilket målen antogs. Målen handlade om att angripa direkta hot mot biologisk mångfald och deras underliggande drivkrafter, att förbättra bevarandestatus för hotade arter, gener och miljöer, att bevara ekosystemens förmåga att leverera ekosystemtjänster och försörja världens människor samt att förbättra konventionens genomförande. Aichi-målen var ambitiösa, och hade de uppnåtts hade världen varit på god väg att nå CBD:s vision för år 2050, men riktigt så bra blev inte utfallet.⁵

CBD:s betydelse för Sverige

Konventionens beslut är juridiskt bindande avtal, men de gäller bara för regeringen, inte landets medborgare, företag eller lokala myndigheter. Vad en konvention åstadkommer hänger därför helt på vad parterna gör när de kommer hem från förhandlingarna vid partsmötet. Konventionen måste implementeras på nationell nivå, vilket kan handla om att skriva nya lagar och förordningar, eller på annat sätt initiera

2 Global Environment Facility, 2021.

3 Regeringskansliet, 1993.

4 CBD-sekretariatet, 2010.

5 Se Ebenhard, 2021, s. 344–345 i denna bok.

Fotografier från partsmötet (COP-14) i Egypten 2018. Ovan t.v. CBD:s dåvarande exekutiva sekreterare Cristiana Paşca Palmer. Ovan t.h. plenarmöte för arbetsgrupp II. Nedan t.v. informella förhandlingar för att lösa problem i pauserna. Nedan t.h. CBD-sekretariatets personal. Foto: Franz Dejon, IISD/ENB.

och stimulera verksamhet som kan åstadkomma det man kommit överens om inom konventionen.

I Sverige styrs implementeringen av en av riksdagen antagen proposition⁶ om en strategi för biologisk mångfald. Vi har också ett övergripande generationsmål⁷ som beskriver den långsiktiga visionen, sexton olika miljö kvalitetsmål⁸ som anger önskvärd miljö tillstånd i landet och en uppsättning etappmål⁹ för åtgärder som ska driva miljöarbetet åt rätt håll. Den svenska implementeringen har anammats mycket av CBD:s centrala koncept om hållbart nyttjande, en landskapstäckande

6 Regeringskansliet, 2014.

7 Naturvårdsverket, 2021a.

8 Naturvårdsverket, 2021b.

9 Naturvårdsverket, 2021c.

ekosystemansats (t.ex. i arbetet med grön infrastruktur), sektorsansvar och sektorsintegrering, liksom betydelsen av stöd till andra länders deltagande och genomförande. Konkreta exempel på organisationer som etablerats för att bidra till den svenska implementeringen inkluderar SLU Centrum för biologisk mångfald¹⁰, SwedBio¹¹, Programmet för odlad mångfald,¹² och Naturvårdsverkets vetenskapliga råd för biologisk mångfald och ekosystemtjänster¹³.

Referenser

- CBD-sekretariatet, 2010. *Strategic plan for biodiversity 2011–2020 and the Aichi Targets*. <https://www.cbd.int/doc/strategic-plan/2011-2020/Aichi-Targets-EN.pdf>
- CBD-sekretariatet, 2021. <https://www.cbd.int/>
- Global Environment Facility, 2021. <https://www.thegef.org/>
- Ebenhard, T. 2021. *Behovet av en genomgripande samhällsomvandling*, s. 344–345 i *Biologisk mångfald, naturnyttor, ekosystemtjänster*. Tunón, H. & Sandell, K. (red.). CBM:s skriftserie 121, SLU Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.
- Hilding-Rydevik, T. 2021. SLU Centrum för biologisk mångfald – kunskapsnod, s. 372–373 i *Biologisk mångfald, naturnyttor, ekosystemtjänster*. Tunón, H. & Sandell, K. (red.). CBM:s skriftserie 121, SLU Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.
- Naturvårdsverket, 2021a. *Sveriges miljömål: Generationsmålet*. <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/generationsmalet/>
- Naturvårdsverket, 2021b. *Sveriges miljömål: Miljö kvalitetsmålen*. <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/>
- Naturvårdsverket, 2021c. *Sveriges miljömål: Etappmålen*. <https://www.sverigesmiljomal.se/etappmalen/>
- Naturvårdsverket, 2021d. *Vetenskapliga rådet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samballet/EU-och-internationellt/Internationellt-miljoarbete/miljokonventioner/Konventionen-om-mangfald/Sveriges-arbete/>
- Programmet för odlad mångfald, 2021. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/om-pom/>
- Regeringskansliet, 1993. *Konvention om biologisk mångfald. Rio de Janeiro den 5 juni 1992*. Sveriges internationella överenskommelser. SÖ 1993:77. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/1994/01/so-199377/>
- Regeringskansliet, 2014. Regeringens proposition 2013/14:141. *En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2014/03/prop-201314141/>
- SLU Centrum för biologisk mångfald, 2021. <https://www.slu.se/cbm>
- SwedBio, 2021. <https://swed.bio/>

10 Se Hilding-Rydevik, 2021, s. 372–373 i denna bok.

11 Placerat på CBM 2002–2010, därefter på Stockholm Resilience Centre.

12 Placerat på CBM 2000–2010, därefter vid Institutionen för landskapsarkitektur, Alnarp, SLU.

13 Naturvårdsverket, 2021d.

John Tenniels illustration av när Alice möter en dront i Lewis Carrolls *Alice's Adventures in Wonderland*, 1865. Få arter symboliserar utdöd så mycket som dronten, som har givit upphov till det engelska uttrycket: "as dead as a dodo".